



Maandelijks informatieblad over het vm Joods Werkdorp Nieuwesluis/Slootdorp

Na 80 jaar hernieuwde uitgave Werkdorpkrant

Waarom deze krant?

Voor u ligt een nieuw exemplaar van de vroegere Werkdorpkrant, het toenmalige informatieblad voor de leerlingen en medewerkers van het voormalige Joodse Werkdorp Nieuwesluis in de Wieringermeer. Het eerste exemplaar van de Werkdorpkrant zag het licht in 1934.

Het bestuur van de Stichting Aankoop en exploitatie van het werkdorp heeft het initiatief genomen om die krant opnieuw uit te brengen. Dit is gebeurd om belangstellenden en betrokkenen bij het voormalige werkdorp te informeren over de geschiedenis van het vroegere en ontwikkelingen rond het huidige werkdorp.



Het voormalige gemeenschapshuis in 2020

Ten aanzien van het laatste heeft de raad van de gemeente Hollands Kroon, waar het werkdorp onder valt, besloten om in principe in te stemmen met een plan van Karel BV uit Bergen om op dat terrein barakken te bouwen voor 160 tijdelijke arbeidsmigranten. Het plan houdt in dat de barakken, net als indertijd, in een halve cirkel achter het gebouw zullen worden geplaatst.

In het gebouw zullen faciliteiten voor deze bewoners worden aangebracht, zoals eet- en wasgelegenheid en administratie van een uitzendbureau. Daarnaast zal tenminste 1000 m2 van het gebouw ingericht worden als herinneringscentrum. Over recreatieve activiteiten heeft de raad zich niet uitgelaten.

Inhoud

Waarom deze krant?	pag. 1
Betekenis logo	pag. 1
Historisch belang werkdorp	pag. 2
Toespraak burg. Knorr bij	pag. 2
Mededeling bestuur	pag. 4
Van de redactie	pag. 4
Agenda	pag. 4
Witz	pag. 4

Het bestuur van de Stichting wil in deze nieuwe situatie graag in overleg treden met eigenaar Karel van het gebouw, over de inrichting van het te vestigen herinneringscentrum en de omstandigheden waaronder dit zo goed mogelijk van de grond zou kunnen komen.

Het bestuur heeft inmiddels enkele educatiedeskundigen bereid gevonden om in het komende jaar lespakketten te ontwikkelen over de 2^e Wereldoorlog voor en samen met leerlingen van basisscholen in Hollands Kroon. Onderdeel daarvan zou een bezoek aan het werkdorp zijn.

Ik hoop dat u deze vorm van informatie over het werkdorp waardeert. Reacties stellen wij op prijs (zie pag.4).

Ron Bar-El, voorzitter Stichting.

Betekenis logo

Het logo dat al door de Werkdorpers gebruikt werd, heeft een Zionistische betekenis. De Hebreeuwse tekst luidt: **Ha Awoda: het werk. Hie: zij is en Cha eenoe: ons leven.** Het Zionisme benadrukt dat de Jood terug moet naar het boerenleven. Terug naar de landbouw en dan in de ruimste zin van het woord. De grond, de aarde in Palestina moet door de Jood bewerkt worden.

Het Socialistisch zionisme domineerde vanaf de jaren 20 tot in de jaren 70 van de 20e eeuw in het Mandaatgebied Palestina en speelde een hoofdrol in het opbouwen van een Joodse staat. Zij stond aanvankelijk een socialistische maatschappij voor en benadrukte dat Joden zich de beroepen in landbouw en industrie (weer) eigen moesten maken om een volledige zelfvoorzienende natie te kunnen vormen. Vandaar dat dit logo zo'n diepe betekenis heeft.

Historisch belang Werkdorp

Door Andy Deutsch

Op mijn school vroeger weet ik nog dat de tekenleraar onze klas de opdracht gaf een Jood te tekenen. De meeste tekeningen bestonden uit een man met een grote hoed, een lange zwarte jas en een baard met pijpenkrullen. Alsof er geen ‘gewone Joden’ waren. De werkdorpers waren ‘gewone Joden’. Gewone mensen zoals u en ik.

Het merendeel van de ongeveer 900 joodse werkdorpers waren jongeren uit Duitsland. Ze beschouwden zich zelf als Duitse joden, zoals je ook katholieke en protestante Duitsers hebt. Joden waren misschien de enige etnische groepering in Duitsland die eensgezind en onvoorwaardelijk de republiek van Weimar tegen haar bitterste vijand verdedigde.

Voorjaar 1933 werden in Duitsland Dachau en Oranien, bij Berlijn al als concentratiekampen gebouwd.

Kort hierna volgde de georganiseerde boycot van alle ‘niet-arische’ winkels, dokterspraktijken en advocatenkantoren en het ontslaan van joodse ambtenaren. Geleidelijk aan werd de geassimileerde Duitse jood zich bewust van het gevaar.

Werkdorp

Naarstig zoekend naar escape-mogelijkheden bood het Joods Werkdorp Wieringermeer (JWW) in Nederland een mogelijkheid om als puber/adolescent een ambacht te leren om zo o.a. naar Palestina te emigreren en zo een nieuwe toekomst op te bouwen.

Hans Meyer z’l (zaliger), een goede vriend van mij, ging een opleiding in het JWW volgen. Hans, zijn twee broers en ouders kwamen uit Bielefeld. Zijn vader was er notaris, een oom was advocaat en een andere oom burgemeester. Het echtpaar Meyer wilde hun drie zoons in veiligheid brengen. De ene broer nam een boot naar Amerika en de tweede naar Engeland.

Nederland was in de Eerste Wereld Oorlog neutraal, dus dat zat wel goed, ten minste zo dachten zijn ouders. Op 10 mei 1940 was de positie van Nederland duidelijk. Na de oorlog bleek dat er in geen enkel land in West-Europa de SS en de Gestapo ook maar bij benadering zo ‘effectief’ hun werk hebben kunnen verrichten als in Nederland!

Machinebankwerker

Hans komt in het JWW in de smederij en kan het vak machinebankwerker leren. Bij het door de Nazi’s in 1941 ontruimen van het JWW is Hans daar nog aanwezig. Hij wordt opgepakt en via Amsterdam en Kamp Westerbork op transport gesteld naar Auschwitz.

Hans vertelt me na de oorlog dat de opleiding in Slootdorp hem gered heeft, omdat de Nazis in Auschwitz lassers nodig hadden.

Na de oorlog terug in Amsterdam hoort Hans dat zijn ouders en de rest van zijn familie, op de twee broers na, allemaal zijn vermoord. Een joods echtpaar dat de Sjoa ook overleefde wil Hans dan in huis nemen.

Na de HBS en universiteit promoveert Hans in de scheikunde en wordt één van de directeurs van Philips en medeontwikkelaar van de cd’s.

Jaren later ontmoet Hans een andere Sjoa-overlevende, die zijn moeder uit een concentratiekamp kende. Het is het enige verhaal dat Hans over zijn ouders heeft kunnen traceren. Hans heeft er dagen lang om moeten huilen.

Bijdrage burgemeester Knorr van de Wieringermeer bij onthulling gedenkzuil met plaquettes in 1989

“Indien onze arbeid slaagt zal later, in gelukkiger eeuwen, het Joodse Werkdorp Nieuwesluis als een klein lichtpunt in donkere tijden worden herdacht. Dan zal misschien eens, te midden van bloeiende, lachende landouwen, hier een eenvoudige steen worden geplaatst met de woorden: “Hier stond het Joodse Werkdorp Nieuwesluis”.

Mogen dan alle voorbijgangers uit alle volkeren van alle godsdiensten en rassen met eerbied die steen aanschouwen”

‘Dit zijn de woorden die in 1934 werden uitgesproken door de initiatiefnemer van het Joodse Werkdorp prof. mr. Dr. George van den Bergh, bij het slaan van de eerst paal van het gemeenschapshuis. De plek waar wij nu staan met zijn beladen geschiedenis, is kenmerkend voor die tijd. Het opkomende nazisme in Duitsland en Oostenrijk deed vanaf 1932 blijde toekomstverwachtingen omslaan in angst.

Het pand kent een ruime historie, maar de periode van 1934 tot 1941 is van groot belang voor de huidige Joodse gemeenschap. Kenmerkend voor deze tijd is de herkenbare bouwstijl waarin het pand is gebouwd. Kijk naar de stijl van de trappen en hun afwerking. Kijk naar de meubels die er zelf met de hand zijn vervaardigd.



De trap in het gemeenschapshuis in de stijl van de Amsterdamse School



Plaquette op gedenkzuil voor het gebouw

De leerlingen leerden in het werkdorp een vak. Met het diploma op zak konden ze emigreren, waardoor een groot aantal is gered. Dat geldt ook voor een aantal jongeren die door moedige Nederlanders in hun huis zijn opgenomen, of - door inzet van de verzetsgroep Westerweel - konden vluchten naar Spanje en vervolgens naar Palestina.

Oud-lid van de Tweede Kamer prof. George van den Bergh was grondlegger van het Joodse Werkdorp Sloodorp/Nieuwesluis. Medeoprichters waren, zoals vermeld in de notariële akte van 23 februari 1934: Abraham Asscher, dr. David Cohen, hoogleraar te Amsterdam en mevr. Gertrude Francisca Cohn, zonder beroep, echtgenote van den heer Jacques van Tijn, ingenieur.

Eigen bijdrage f 25,-

Ieder van hen heeft afzonderlijk f 25,- gestort om daarmee de stichting een zelfstandig leven te geven. De stichting kreeg als naam: 'Joodsche Arbeid, stichting tot opleiding van Joodsche Uitgewekenen' en was gevestigd in Amsterdam.

Doordat professor Van den Bergh een goede ingang had bij de zittende regering en persoonlijk bevriend was met Minister Oud, gingen veel deuren voor de nieuwe stichting open.

In een brief van 25 januari 1934 gericht aan de heer Verweij van het Ministerie van Sociale Zaken werd al gesproken over de inrichting van het werkdorp. De barakken die hen ter beschikking werden gesteld waren ongeschikt voor het inrichten werkplaatsen, en als compensatie werd gevraagd om gratis land ter beschikking te stellen.

Pachtovereenkomst

Met het 'Beheer der Domeinen in den Wieringermeerpolder' werd op 1 maart 1934 een akte van verpachting afgesloten, die geldig was tot 1 november 1936. Als pachter fungeerde de 'Stichting tot opleiding van Joodsche Uitgewekenen, Joodsche Arbeid'.

Als onderdeel van de pachtovereenkomst met de Domeinen (lees het ministerie van Financiën) werd een reglement opgemaakt, met daarin de volgende regels:

1. er mochten hooguit 300 Joodsche personen ter opleiding op het werkdorp zijn.
2. er moesten minimaal 50 Joodsche personen bij zijn, die al in Nederland waren.
3. leerlingen mochten buiten het werkdorp generlei arbeid verrichten.
4. leerlingen moeten binnen 2 jaar na hun opname Nederland hebben verlaten. Zij die hun opleiding - vrijwillig of door de leiding gedwongen - staken, moeten gelijk Nederland verlaten.
5. voor de opleiding zullen uitsluitend Nederlandse Leermeesters te werk worden gesteld.
In overleg met de Directeur van de Arbeidsvoorziening kon hiervan worden afgeweken.
6. buiten de leerlingen en leermeesters mogen geen andere personen worden opgenomen.
7. ter controle moeten ten allen tijde functionarissen van de werkvoorziening worden toegelaten.
8. de Stichting 'Joodsche Arbeid' verplicht zich om ten allen tijde inlichtingen te verschaffen over de opgenomen leerlingen.
9. bij beëindiging van de pachtovereenkomst moeten alle in het kamp vervaardigde producten naar Palestina worden geëxporteerd of ten geschenke worden gegeven.
- 10 & 11. van de producten die geëxporteerd worden, moet worden opgegeven op welk schip en met welke bestemming dat gebeurt, zodat dit door controleurs naar juistheid kan worden nagegaan.
12. personen die gevaarlijk zijn voor de openbare rust en voor de veiligheid van de staat mogen niet worden opgenomen.

Vreemdelingendetentie

Moshe Katznelson was met zijn vrouw werkzaam in het werkdorp als directeur, met een jaarsalaris van 3000 gulden. Omdat hij een Brits/Palestijnse nationaliteit had is hij op 26 juni 1940 overgebracht naar de vreemdelingendetentie van het kamp Schoorl.

Voor zijn aankomst is getekend door de SS Lagercommandant Schmidt. Hetzelfde lot trof Zwi Kutner met gelijke nationaliteit, die als leraar Hebreeuws was verbonden aan het werkdorp.

Door (de nieuwe directeur) Mr. A. J. Herzberg is op 23 december 1940 geïnformeerd naar beiden, nadat zij in krijgsgevangenschap naar Duitsland waren gevoerd.

Na de opbouw van de barakken, het eindeloos graven van sloten en gebruiksklaar maken van de zilte grond, kon men beginnen met de landbouw en veeteelt.'

(Het slot van deze rede leest u in het juni-nummer).

Mededelingen bestuur

Het bestuur van de Stichting Aankoop en exploitatie van Joods Werkdorp Nieuwesluis / Slootdorp is recent van samenstelling gewijzigd.

Rob Warnars te Alkmaar is na ruim 5 jaar afgetreden als algemeen bestuurslid. Hij blijft werkzaam als adviseur van het bestuur, speciaal belast met research en onderzoek naar de bewoners van het werkdorp.

Andy Deutsch, eveneens uit Alkmaar heeft zijn functie als secretaris eveneens na ruim 5 jaar overgedragen aan het nieuw toetgetreden lid, Jan Meijles uit Lutjewinkel. Andy blijft algemeen lid van het bestuur en onderhoudt met name de externe contacten. Jan is verder verantwoordelijk voor de communicatie.

Ron Bar-El blijft functioneren als voorzitter en is verder verantwoordelijk voor de financiën van de stichting.

Victoria van den Bergh uit Oude Niedorp en Kees Vendrig uit Slootdorp blijven adviseur van het bestuur.

Verder heeft het bestuur enkele thema's benoemd, waar zij de komende tijd samen met deskundige betrokkenen nader vorm en inhoud aan wil geven. Dat betreft: **educatie, museale ingrediënten, strategie en financiën**. Hiervoor zoekt het bestuur momenteel versterking onder betrokken deskundigen.

Voor het thema educatie is al een coördinator gevonden in de persoon van Peter Sasburg, uitgever en filmmaker uit Midwoud. Hij werkt samen met een aantal educatiespecialisten een educatief plan uit.

Witz

Humor als anti-gif, als middel om met nare dingen in het leven om te kunnen gaan.

Het verzacht enigszins de vreselijke tegenstrijdigheden in het leven.

Een witz is een grap, een anekdote met een kern van wijsheid.

Lachen als medicijn tegen ellende.

Chaïm Cohen zit in de trein de krant te lezen.

Er loopt iemand naar hem toe en vraagt:

"Hoe komt het nou dat jullie joden zo slim, zo intelligent zijn?"

Chaïm krabt zijn hoofd en vertelt:

"Als wij (joden) een haring eten dan eten we ook de kop van de haring. Daar zit voedsel in wat je hersen cellen verrijkt."

"Wouw" zegt de man, "Geweldig om dit te weten".

"En" zegt Chaïm, "Toevallig heb ik in mijn tas ook een haringkop. Voor € 2.50 mag je hem hebben".

De man geeft het geld, loopt weg en eet meteen de haringkop op.

Twee minuten later komt hij weer terug en zegt:

"Ik heb € 2.50 voor de kop betaald, maar voor € 3,00 heb ik een hele haring voor jou".

Chaïm: "Zie je dat, het werkt al!"

Van de redactie

Wij willen deze krant niet alleen maken, maar zo veel mogelijk samen met u, als potentiële geïnteresseerde in het werkdorp. Voorstellen daarvoor of bijdragen van u zelf aan onze krant, zien wij graag tegemoet.

Voorwaarde

Als voorwaarde voor bijdragen geldt wel dat deze een relatie hebben met het Joodse werkdorp of het gedachtegoed van waaruit het werkdorp is ontstaan:

een veilige plek, waar jonge Joodse vluchtelingen samen konden bouwen aan een nieuwe toekomst.

Dit ter beoordeling door de redactie.

De krant komt voorlopig als maandblad uit, op elke laatste vrijdag van de maand.

We hopen wij dat u de uitgave van deze 'oude' krant op prijs stelt.

Mocht u al ideeën hebben voor een bijdrage, of een evenement weten, waar uw medelezers van op de hoogte gesteld zouden moeten worden, wilt u ons dat dan via de mail sturen of daar een contactpersoon voor doorgeven?

Ons mailadres is: Joodswerkdorpslootdorp@gmail.com

Als u geen prijs stelt op volgende nummers van deze krant, wilt u ons dat via dit mail-adres laten weten?

Agenda/geplande activiteiten

19 september: (1Tisjri) viering Rosj Hasjana (Joods Nieuwjaar). Het is het herdenken van de geboorte van de wereld.

Er wordt op de ramshoorn geblazen en elkaar een zoet jaar toegewenst.

Middels appels onderdompelen in honing voelt men dat zoete.

De Joden zeggen: "Sjanna towa":

"Gelukkig Nieuwjaar".

Verdere data zijn nog niet bekend

